

De Kinkhoorn 15

Nieuwsbrief van de Stichting Kingma State. Samengesteld uit de oorspronkelijke tekstbestanden van de redactie.

Inhoud

1. Voorwoord
2. Bezittingen van Ignatius van Kingma rond 1700
3. Donatiesverzoek 2007
4. Kingma Kronkels Blauw
5. Kingma State op oude kaarten
6. Testament Ignatius 1996 deel 3
7. Testament Ignatius uit 1698
8. Vergane glorie- teloorgang van states
9. COLOFON

Voorwoord

Deze Kinkhoorn bevat het laatste deel in de serie over het testament van Ignatius uit 1696. Daarbij een artikel over het aanvullende testament uit 1698. Hiermee is het totale testament behandeld.

Ik ben echter intussen, door de vriendelijke medewerking van een medewerkster van Tresoar, in het bezit gekomen van foto's van het "niet raadpleegbare" testament van Ignatius uit 1683. Deze voorloper van het testament uit 1696 bestaat uit slechts drie pagina's, die ik inmiddels getranscribeerd heb. Het blijkt nu dat dit testament niet compleet is en alleen de eerste drie pagina's omvat. Of de verdere pagina's verloren geraakt zijn of mogelijk verdwaald in een verkeerde map weet ik uiteraard niet. Ik zal dat nog eens navragen en kom daar in een volgende Kinkhoorn op terug.

Oude kaarten hebben mij altijd gefacineerd. Nu zijn er heel veel oude kaarten waar de Kingma State op aangegeven staat. Dat zegt natuurlijk iets over de belangrikheid van zo'n

huis. Want eigenlijk verwacht je op een kaart vooral plaatsnamen en namen van gebouwen met een algemeen belang. Als dus een voornaam familiehuis wordt vermeld moet het belang ervan wel boven het familiale niveau uitstijgen of anderszins markant zijn.

Als het jaar van uitgifte van een kaart waarop bijvoorbeeld een State is aangegeven bekend is betekent dat in elk geval dat het huis er in dat jaar of op zijn minst tot kort ervoor bestond.

Daarom ben ik begonnen met het inventariseren van oude kaarten waarop de Kingma State is vermeld. Ik zal daar in de komende tijd verslag van doen. Een saillant begin vind u in deze Kinkhoorn.

Kees Kingma, voorzitter

Bezittingen van Ignatius van Kingma rond 1700

Een bekende grap is dat er maar twee zekerheden in het leven bestaan: de dood en de belastingen. Hoewel op het eerste oog niet erg aantrekkelijke zaken zijn beiden voor historisch onderzoek erg handig gebleken, aangezien ze in veel gevallen tot vastlegging in registers leiden. In het geval van belasting was dit het zgn. Floreenkohier.

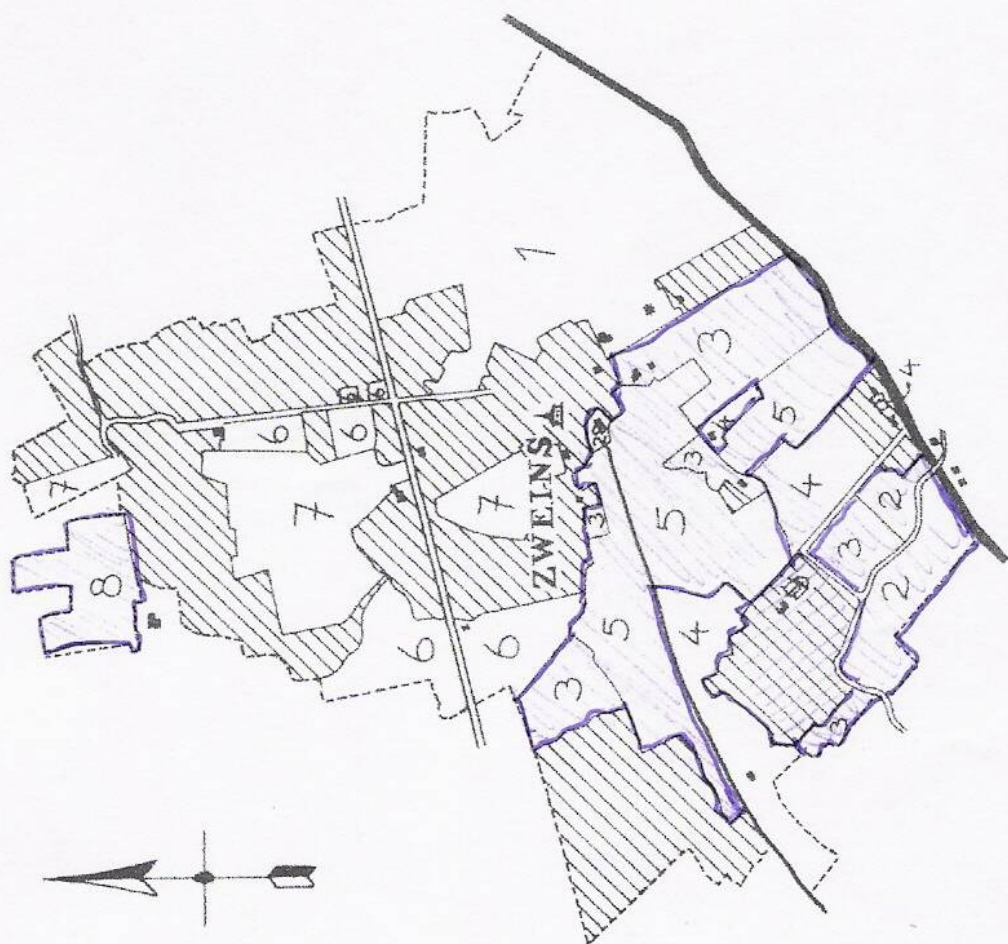
De floreenkohieren bevatten in Friesland per sathe of boerderij informatie over eigenaren, gebruikers, oppervlakte, huurwaarde, naastliggers en veldnamen. De floreenkohieren werden om de 10 jaar herzien en vormen dus een goede bron voor het onderzoeken van de ontwikkeling van het grondbezit van onze voorouders.

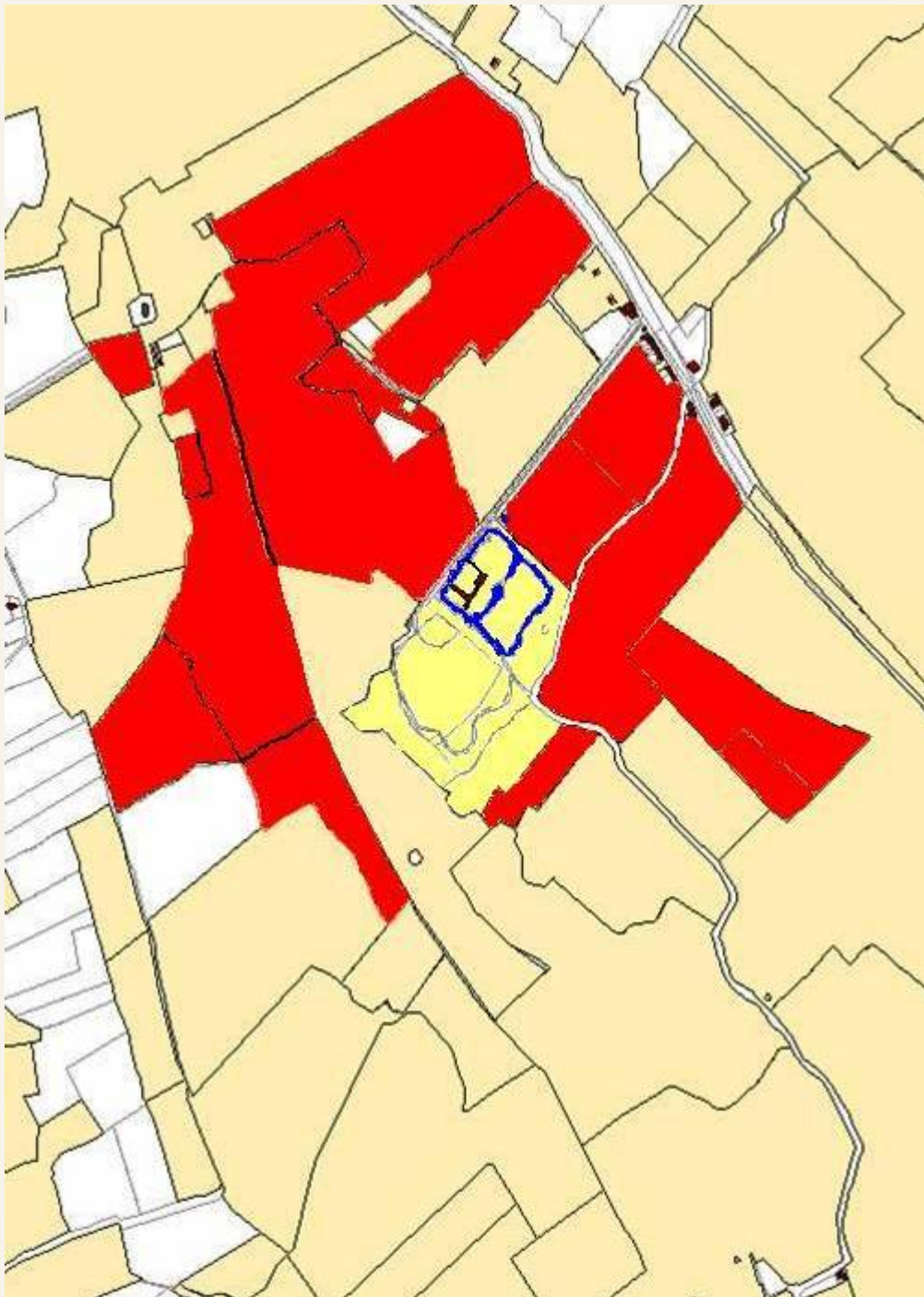
Om het de onderzoekers makkelijker te maken heeft de Provincie Friesland het zgn. HISGIS opgezet. Dit is een historisch geografisch informatie systeem toegankelijk via het internet (www.hisgis.nl). Hierin is een reconstructie van het grondbezit anno 1700, ingetekend op de kadastrale kaart van 1832. Het kaartbeeld is dus 1832 en niet van 1700.

Net als het kadaster vormen de floreenkohieren dus een belastingadministratie. De administratie is opgezet per boerderij en de daarbij behorende landerijen. Belangrijk voor de reconstructie is dat die eenheid (boerderij plus land) door de tijd heen gelijk is gebleven. Nieuwe eigenaren en gebruikers als gevolg van verkoping, vererving of verpachting werden geregistreerd onder dezelfde geografische eenheid. Belangrijk is verder dat in 1848 voor iedere eenheid de kadastrale perceelnummers vermeld worden. Inkleuren van die nummers

op de kadastrale kaart van 1832 geeft dus tevens de omvang van de oorspronkelijke landerijen van omstreeks 1700.

Het bijgaande kaartje is gebaseerd op de informatie uit het HISGIS en toont het bezit van Ignatius van Kingma in Zweins in 1700. De rode stukken zijn grond in het bezit van Ignatius van Kingma waarvoor hij belasting verschuldigd was. Het gele stuk is het voormalige state terrein waarop de slotgracht in het blauw goed herkenbaar is. U ziet dat een niet onaanzienlijk deel van Zweins in zijn bezit was. Toen ik in een gesprek met de o.a. de provinciaal archeoloog van Friesland hier aan koppelde dat Ignatius dus een belangrijk man voor Zweins was, werden daar nog enige vraagtekens bij gesteld. Niet dat aan zijn belang werd getwijfeld, maar wel aan de onderbouwing op basis van het grondbezit. Er liggen namelijk een aantal terpen in Zweins waarvan Ignatius slechts 1 in zijn bezit had. Aangezien het bezit een terp veelal voorbehouden was aan (invloed)rijkere families, moeten er meerdere families zijn geweest die van belang waren in Zweins. Dit klopt ook met het beeld dat er ooit 4 states zijn geweest in Zweins en haar directe omgeving.

Op het toppunt van zijn welvaart bezat Ignatius in Zweins ongeveer 212¹ pondemaat grond. Dit is een oude Friese oppervlaktemaat. Omgerekend had hij ongeveer achtenzeventig hedendaagse hectares grond in Zweins. Buiten Zweins, mn. in Peins en Dronrijp, bezat hij nog eens 268¹ pondemaat grond, wat het totaal brengt op 560¹ pondemaat of wel 206² hectare. Een niet onaanzienlijke hoeveelheid in die tijd, maar zeker ook niet de grootste grondbezitter in Friesland. Ter vergelyk de familie Popta bezat op het zelfde moment 724¹ pondemaat, bijna anderhalf keer zo veel. De andere Kingma's bezaten op datzelfde moment

gezamenlijk 255 pondemaat. Dit laat zien dat Ignatius op dat moment ruimschoots de grootste grondbezitter onder de toen levende Kingma's was.

Nog aardig om te vermelden is dat ik bij het achterhalen hoeveel pondematen er in een hectare gingen ik ook nog een paar prachtige andere oude Friese oppervlakte maten tegenkwam. Ter afsluiting van dit stukje een paar voorbeelden: mud, einsen, haid, koegangen en naar mijn idee de mooiste: de koningsweide waarvan Ignatius er 115.200 had.

Jeroen Kingma

[1](#) De getallen zijn gebaseerd op de gegevens gevonden in HISGIS jaar 1700.

[2](#) De omrekening is gebaseerd op informatie uit Wikipedia.

Donatiesverzoek 2007

Aan de donateurs van de Stichting Kingma State

Onderwerp: Donatie 2007

Datum: april 2007

Geachte donateur,

Wederom is er een jaar verstreken en heeft de Stichting Kingma State haar 7e levensjaar betreden. Tot ons genoegen zien wij dat onze gemeenschappelijke familiehistorie en in het bijzonder de historie van de Kingma State die in Zweins een blijvende grote interesse heeft. Tijdens onze vijfde bijeenkomst in oktober afgelopen jaar op onze gebruikelijke locatie in Zweins hadden wij met dhr Yme Kuiper een geweldige spreker over de teloorgang van Friese states in de 19e eeuw. Voor degene die niet in de gelegenheid was aanwezig te zijn is in de bijgaande Kinkhoorn een terugblik opgenomen. De najaarsbijeenkomst voor 2007 is al gepland op **zaterdag 10 november**. Schrijf deze vast in uw agenda. Over het programma wordt u nog nader bericht.

Zoals u weet is de stichting opgericht om het beter mogelijk te maken het onderzoek dat hiervoor nodig is uit te voeren en, nu de grond is verworven, de steeds dichterbij komende verwezenlijking van de droom de state te herbouwen. De Kinkhoorn is onze periodieke uitgave waarmee wij geïnteresseerden zoals u op de hoogte houden van onze activiteiten. Zoals u zult begrijpen brengt het uitgeven van dit blad en het verzamelen van informatie kosten met zich mee. Dankzij uw donaties zijn wij in de jaren dat wij bestaan in staat geweest een dertiental Kinkhoorns het daglicht te doen laten zien.

Wij hopen dat u ook dit jaar weer een bijdrage wilt leveren. Voor het eerst in de 7 jaren van ons bestaan zien wij ons door de blijvend stijgende kosten genoodzaakt een kleine verhoging door te voeren in de bijdrage die wij u vragen. Om uit onze kosten te komen is een bijdrage van 22,50 Euro (was 20.00 Euro) per jaar nodig. Om zo veel mogelijk geïnteresseerden een kans te geven van ons werk op de hoogte te blijven, stellen wij als minimum een bijdrage van 15,00 Euro (was 12.00 Euro). Als donateur ontvangt u de Kinkhoorn en uitnodigingen voor de activiteiten die wij dit jaar gaan organiseren.

Wij hopen dit jaar wederom op u te kunnen rekenen.

Bij voorbaat hartelijk dank voor uw financiële en morele steun!

Met vriendelijke groet,

STICHTING KINGMA STATE

Kees Kingma

Voorzitter

Voor het betalen van uw bijdrage zijn twee mogelijkheden:

1. U kunt het bedrag overmaken op ABN AMRO Rekening 55.00.97.538, te Arnhem t.n.v. Stichting Kingma State, onder vermelding van “Donatie 2007”.
2. Het is ook mogelijk uw bijdrage jaarlijks via een automatische incasso van uw rekening te laten afschrijven. Als u hier gebruik van wilt maken wordt u verzocht hiervoor het bijgaande formulier in te vullen en op te sturen.

In het geval u dit in één van de voorgaande jaren reeds hebt gedaan, dan wordt het door u aangegeven bedrag inclusief de in de bijgaande brief vermelde verhoging begin juni 2007 automatisch van uw rekening afgeschreven. U hoeft dan dus niets te doen.

Postzegel

Hierbij machtig ik de Stichting Kingma State jaarlijks het bedrag van

- 22,50 Euro
-,..... Euro (minimaal 15,00)

Af te schrijven van

rekening nr _____

lopend bij de _____ bank Stichting Kingma State

ten name van _____ T.a.v. J.M. Kingma

wonende te _____ Huijghenslaan 35

Datum _____ 6824 JC Arnhem

Handtekening

Stichting Kingma State

Secretaris: Ir J.H. Kingma, Sterrenboslaan 20, 3972 GD Driebergen, Nederland

Kamer van Koophandel 30158213, Rek. no. Stichting ABN AMRO 55.00.97.538, Arnhem

e-mail: kingma@worldonline.nl website: www.kingmastate.nl

Kingma Kronkels Blauw

Kingma Kronkels Joost Kingma

Blauw

Blauw is een belangrijke kleur in het Kingma wapen. Zowel het vlak waarin de pijl is afgebeeld, als een deel van het helmtteken is blauw. Dat brengt mij bij blauw nieuws.

Het vermoeden bestaat dat het gebruik van de kinkhoorn in het wapen samenhangt met de naam Kingma (oorspronkelijk Kinghum). Kink = kronkel, een kinkhoorn is de naam voor een gedraaid, spiraalvormig hoorntje.

Een andere mogelijke verklaring voor de naam Kingma is dat deze is afgeleid van de kronkel die de weg ter plaatse van het oude Kinghum maakt. In een recente bespreking bij de provincie over de herbouw van Kingma State werd dit echter in twijfel getrokken door de aanwezige provinciaal archeoloog. Ik begreep dat hij deze verklaring minder waarschijnlijk acht omdat omgevingskenmerken niet vaak een verklaring zijn voor een Friese naam die uit de middeleeuwen stamt. Omdat voorshands toch wel erg voor de hand ligt dat het toponiem Kinghum een samentrekking is van kink (kronkel) en hum (huis) en de oude Kingma's als (van) Kinghum werden aangeduid, houd ik het nog maar even op een mógelijke oorsprong van de naam. Een van onze familiale kronkels misschien?

Gelukkig hebben ook anderen wel eens een kronkel in hun gedachtegang. Neem nu het volgende.

Op 13 januari informeerden wij de dorpsgemeenschap van Zweins en Kingmatille over onze visie op de herbouw van de state. Daarbij gebruikten wij de term recreatief medegebruik voor een voet- en fietspad die wij op het terrein zouden willen aanleggen voor recreanten uit de omgeving die een ommetje maken. Een paar aanwezigen bleken dat recreatieve

medegebruik te hebben opgevat als de aanzet tot nota bene een camping. Voor ons wel het allerlaatste waar we aan zouden denken als bestemming voor Kingma State.

Een gedachtecronkel derhalve.

Om verdere misverstanden te voorkomen hebben we die term meteen uit ons vocabulaire geschrapt. En ter bevestiging van onze juiste bedoelingen hebben we aan Folkert de Jong, die ons de gelegenheid gaf om de voorvaderlijke grond terug te kopen, na het passeren van de acte bij de notaris een blauw (!) straatnaambord met de tekst ‘Folkertpad’ aangeboden. Een pad als een nieuwe kink rond het voormalige Kinghum, slingerend rond een blauwe slotgracht.

Ander blauw nieuws, te lezen in de laatste Kingma Kroniek¹, is dat de afstammelingen van Hylke Jans, bekend als de ‘Makkumer tak’, sinds vorig jaar is opgenomen in het Nederlands Patriciaat (N.P.), ook wel aangeduid met het Blauwe Boekje. Hierin worden genealogieën van bekende, niet adellijke Nederlandse geslachten gepubliceerd. Daarnaast bestaat er het zogenoemde Rode Boekje met adellijke geslachten. Een dergelijke publicatie geeft een stevige slinger aan de registratie van een stuk Kingma-verleden.

Maar ik moet u afraden om meteen naar het Centraal Bureau voor Genealogie af te reizen met de vraag of dat voor uw tak van de familie ook geregeld kan worden, want daarvoor moet een dergelijke familiegenealogie aan een groot aantal voorwaarden voldoen en bovendien is het wellicht te laat. Er zijn namelijk berichten dat het N.P. ophoudt met de opname van nieuwe genealogieën van patriciersgeslachten.

Een weg met teveel kronkels, dunkt me. En weinig blauw perspectief.

¹ Kingma Kroniek 31, maart 2007, een uitgave van de Vereniging Familie Kingma

Kingma State op oude kaarten

Een van de oudste kaarten waarop Kingma State is te vinden is de kaart van Friesland (Frisia Occidentalis) in de “Atlas Maior” van Joan Blaeu. Dit cartografisch meesterwerk werd in 1662 en 1665 door Blaeu in Amsterdam uitgegeven. Deze in het latijn uitgegeven wereldatlas bevatte 594 kaarten in 11 banden en was het grootste en duurste boekwerk van de 17de eeuw.

Tresoar is in het bezit van een exemplaar van deze atlas, keurig opgeborgen in een hiervoor speciaal vervaardigde boekenkast die voorzien is van het wapen van Prins Willem Friso die de atlas ooit schonk aan de Universiteit van Franeker.

Het is wel bijzonder dat de Kingma State in deze wereldatlas voorkomt.

Het was de Groninger cartograaf Barthold Wicheringe die in 1616 als eerste voorname huizen op een kaart zette—.

Kees Kingma

Detail van de kaart van Friesland die op de volgende pagina staat²—.

[2](#) Uit de herdruk in zes delen van de “Atlas Maior”, het deel “De Lage Landen”.

[i](#)

Testament Ignatius 1996 deel 3

Testament van “De Heer Old Brigadier Ignatius van Kingma” te Sweins – 1696. Vervolg van Kinkhoorn 13 en 14.

Kees Kingma

We gaan verder op pagina 11. Na de opsomming van de bezittingen van Ignatius gaat het nu over legateren.

Omdat er in Peins geen *huisarmen* zijn en de kerk alhier in grote armoede is vervallen legateert Ignatius aan de kerk tot aflossing van hare schulden een somma van driehondert rijxdaelders door zijn erfgenamen binnen twee jaar na zijn dood te betalen.

Dan legateert hij aan zijn *oude dienstmaegd Maike Cornelis tot Franeker woonagtig voor haer getrouwe diensten twintig goudguldens*¹ *jaerlijks so lang sij leeft en in Frieslandt woonagtig blijft*. Dit legaat moet jaarlijks betaald worden uit de opbrengst van Rinnerda State te Sweins, toen bij Jan Yettes in gebruik.

Zo ook legateert hij aan zijn *gewesen Caemerdienaer Gerlof Fransen, tegenwoordig schooldienaer en organist te Minnertsga de somma van twee hondert carolusguldens*.

Daarna legateert hij *aen Antie Keimpes Ruiterschild, mijn tegenwoordige dienstmaegd, indien sij Antie bij mijn overlijden bij mij woont een somma van agthondert carolusguldens welke legaat mijn erfgenamen gehouden sullen wezen tegen vier procento op interesse te houden, so lang mijn legatarise Antie Keimpes Ruiterschild 't zelve int geheel of voor een gedeelte sal willen laten staen*. Hiermee noodzaakt hij Antie wel tot zijn dood zijn dienstmaagd te blijven. Maar zij krijgt nog meer zoals: *de cas (kast) in de daegs caner staende en twee dozijn servetten met twee tafellakens bij de legataria uit deselve cas te kiezen en sullen mijn erfgenamen tevreden wesen met 't overleveren van 't linnen bij gemelte Antie van mij testator in dagelijkse huishouding ontvangen sonder den zelve om naedere*

oplossinge of inventaris dies te molesteren². Item³legatere ik aen deselve mijn dienstmaegd 't bed met zijn toebehoren mede in geseide daegs camer sijnde.

Verder legateert hij aan Jan Fransen zijn koetsier en Tabe Ruirds zijn tuinman elk een hondert carolusguldens boven haer te goede sijnde loon, so se beide oft wie van beiden bij mijn versterven bij mij woont oft wonen om voor een weinig tijt daer van te subsisteren⁴ tot sij een andere dienst hebben becomen⁵.

Dan volgt: voorts begeere ik dat aen ieder mijner domestiquen⁶ of dienstboden elx een eerlijk roukleed werde gegeven.

Daarna komt een gewezen knecht van zijn overleden vader aan de beurt: na mijn conditien bespreke ik aen Doeke Sijtses tot Peins zijnde aleer knegt geweest bij mijn testators wijl vader saliger, de Heer Zaeckle van Kingma, jaerlijks tien ducats tot zijn onderhoudt.

Dan volgt het legaat aan: Hero Kingma⁷, tegenwoordig S.S. theologie student tot Franeker een somma van vierhondert silveren ducats⁸ op twee termijnen als 't eerste de tweehondert ducats bij mijn versterven en 't tweede of de andere tweehondert ducats een jaar na mijn doodt.

Daarna volgt er, nog al moeilijk omschreven, de opdracht aan de erfgenamen dat zij de geldelijke verplichtingen uit de erfenis moeten nakomen en desnoods uit eigen zak betalen. Maar dat zij dit moeten doen zonder dat er vastigheden (onroerende goederen) uit de erfenis worden beklemdt⁹ of deze te veralineren¹⁰ of vercopen. Want deze moeten ten allen tijde behouden blijven tot onderhoud van Kingma State en desselvs possesseurs.

Dan regelt Ignatius over zijn graf nog een oud zeer met van der Waeijen, theologie professor in Franeker. Dit vanwege een conflict en zelfs rechtzaken, met deze man die de landerijen van Ignatius gebruikte om langs de kortste weg in Franeker te komen. Van der Waeijen woonde eerst op een State die zijn naam droeg en die halverwege de Kingma State en de Heerma State lag en daarna, blijkens dit testament, op de Heerma State. Nog begeere ik testator dat mijn landen lopende van de Heereweg nae Sweijns en vice versa niet sullen mogen werden afgeslath¹¹ voor en aleer Heerma State nu professor van der Waeijen toebehorende, sal zijn vercocht, maer alles te laeten blijven in sodanigen staet als bij mijn afsterven zall werden bevonden, bij paene¹² van twee hondert silveren ducats aen't Nieuw

Weeshuijs te Leuwarden te verbeuren. Aen welcke gedagte Nieuw Weeshuijs legatere een hondert insgelijks silveren ducatons.

Daarna volgt het slot van het testament dat begint met: *Voorders begeere 't geene ick testator met mijn eigen hand geschreeven off onderteeckend en aengebooren¹³ Pitsier¹⁴ sal hebben bevestigd sal zijn van sodanigen kragt als off 't in dit mijn testament ware begrepen.* Dan volgt het officiële slot waarbij de nieuwe eigenaars met de zegen van God almachtig de zaken in ontvangst kunnen nemen teneinde de State en zichzelf beter te kunnen onderhouden, waarbij diegenen die tegen het testament *opponeren* als straf verstoken zullen blijven van al hetgeen hen is toegekend.

Dan worden de namen genoemd van de *eersame mannen* die als getuigen zijn opgetreden en die het testament mede hebben ondertekend, *alles in een context sonder van maelkanderen te scheiden voor en aleer alles volbragt was, aldus gedaen ten huysse van mij testator tot Sweijns.*

(getekend)¹⁵ I. van Kingma, 14-12-1696 Rommert Jans,

Bauke Jacobs, Gerben Jansen,

A. Radinga, 1696, Pytter Runnes, Jan Franses,

P. Tzummeri, 1696.

- Lijcken den soecken alsooren alsoo gedaan
 - is, nae dat wijde testator selven soeken verclae-
 - ren, deesen sin nitterste wille te zijn, en zijn
 - word deeses selfs geloesen en alsoo well verstan-
 - den te hebben, doch sin gaud eerst sijn sien onder-
 - stellen, alles in een context en sonder van Mad-
 - landeren te scheiden booren alker alles vol-
 - bracht was, aldus gedaen den Huijsse van
 - mijn testator tot Savijns onder Aorde eens liden
 - instrumenten, deesen veertien'd decembris
 - Een duysent ses hondert ses en A'uegentig;

J. Kingmaff wonnertijant
 24. 12. 1696

buickd Jacobus Jacobus Janßen
 Radinga proctor wunnertijant
 1696

Kunnemey
 1696

laatste pagina van het testament

van Ignatius van Kingma uit 1696.

1 *goudgulden*, vermoedelijk wordt hier de munt bedoeld die ook. “acht en tweintig” genoemd werd en die 1 gulden 40 , d.w.z. 28 stuivers waard was.

2 *moleste(e)ren*, lastig zijn, moeilijck vallen, (Practisyns Woordenboekje).

3 *item*, desgelyks, insgelyks, zoo ook, (P.W.)

4 *subsiste(e)ren*, bijstaan, helpen, (P.W.)

5 Dit laatste lijkt op een werkeloosheidsoverbrugging.

6 *domestiquen*, huisgenoten, (P.W.).

7 *Hero (Johannes) Kingma*, geboren rond 1672, zijn overgrootvader Pieter Jelles Kingma, was een broer van Inte Jelles Kingma de grootvader van Ignatius. Een tamelijk ver familielid dus. Men kan zich dus afvragen wat Ignatius bewoog Hero te legateren. Was dat het feit dat hij voor dominee studeerde of was Ignatius peter van Hero. In het laatste geval zou de afkorting S.S. “susceptores” doopgetuigen, peter en meter kunnen betekenen, (Latijn bij genealogisch onderzoek). Maar de plaats van de afkorting en het meervoud zijn dan wel vreemd.

8 *silveren ducats*, ook zilveren ridders genoemd vanwege de afbeelding van een ruiter, in Friesland geslagen van 1659 tot 1668. Ongeveer één kwart meer waard dan de zilveren dukaat die vergelijkbaar is met de latere rijksdaalder.

9 *beklemdt*, houdt verband met het *beklemrecht*. Dit is een altijddurend en erfelijk recht van gebruik van aan een ander behorende landerijen, waarop het huis van de gebruiker is gebouwd, (van Dale).

10 *veralieneren*, van *aliëneren*, vervreemden, afstand van rechten doen, (van Dale).

11 *afgeslath*, waarschijnlijk van *afslechten*, oneffenheden aan de oppervlakte wegnemen, *het land* , *de grond afslechten*, de hoogten wegnemen, (van Dale).

12 *paenen (pene, peine)*, deze woorden betekenen straf, boete, breuke, (P.W.).

[13](#) aengeboren, door en met de geboorte verkregen, b.v. rechten, (van Dale).

[14](#) pitsier, pitsier, pynszer, (lak)zegel., (Paleografisch Album).

[15](#) Zie bijgaande foto.

Testament Ignatius uit 1698

Testament van Ignatius van Kingma uit 1698.

Kees Kingma

Dit testament, anderhalve pagina lang, is een aanvulling op en op enkele punten een wijziging van het testament van 14 dec. 1696.

Ignatius begint met te verklaren dat wat hij in zijn *solemneele*¹ *testament van den 14de decembris 1696* heeft gesteld en met zijn *eigen handt mochte hebben ondertekenten* en met zijn *aengebooren*² *pitzier*³ *bevesticht* van kracht blijft in zoverre het door dit aanvullende testament *niet wort gederogeert*⁴, *augmenteert*⁵ *ofte verandert*.

Daarna haalt hij aan dat hij aan de kerk van Peins de somma van *driehondert rijxdaelders* heeft gelegateerd. Dat verandert hij in *vierhondert caroligulden* en daarbij legateert hij vervolgens *aen de dyaconye*⁶ *van gedachte dorp driehondertviftig gelijcke gulden*. Wanneer we er van uit gaan dat een rijksdaalder 2,50 caroligulden⁷ is dan is het oorspronkelijke legaat aan de kerk van Peins van $300 \times 2,50 = 750$ gulden, veranderd in 400 gulden voor de kerk en 350 gulden voor de diakonie, bij elkaar dus weer 750 gulden.

Het testament gaat verder: *als mede in dien in ons kerk van Sweins dyakens mochten werden gestemt soo legatere ic aen den selve dyaconye hondert rijxdaelders van 50 stuivers per stuck*. Blijkbaar heeft de kerk van Peins nu wel *huisarmen* en daarbij een diaconie en houdt hij er rekening mee dat in Zweins hetzelfde kan gebeuren.

Ook verandert Ignatius nog het volgende. De achthonderd caroligulden die hij in 1696 legateerde aan Antie Keimpes Ruijterschilt zijn dienstmaagd, verandert hij in 1698 in een legaat van *vierhondert caroligulden van 20 stuivers het stuck sonder iedts meer op conditie in mijn solemneel testament gedagt als sij Antie nog bij mijn overlijden bij mij woont*. Hier

halveert hij het legaat zonder verdere toelichting. Wat de toevoeging *sonder iedts meer* inhoud is niet duidelijk. Het is voor Antie te hopen geweest dat hiermee niet bedoeld is dat de gelegateerde goederen uit het Huis ook niet meer aan haar werden gelegateerd.

Daarna besluit het testament met: *Begeere ic onder geschreven dat deese booven staende posten ofte veranderingen sullen werden promptelyck nagefolgt als of deselve in mijn solemneele gedachte testament waren beslote, aldus gedaen op mijn Huys tot Sweins den 12de Novembris 1698 in kennisse mijns ondergeschreven handt en aengeboren pitsier,*

Hierna ondertekent alleen Ignatius met de gebruikelijke krullen aan zijn handtekening, datum en lakzegel.

Nog enkele algemene opmerkingen over de testamenten.

De drie testamenten zijn alle drie in een ander handschrift geschreven. Het laatste korte testament uit 1698 zou door Ignatius zelf geschreven kunnen zijn. Er zijn ook geen getuigen of een notaris die mede ondertekend hebben. Maar hiervoor is geen bevestiging te krijgen zolang we niet met zekerheid weten hoe zijn handschrift er uit ziet. Vergelijking met door Ignatius verstuurde brieven levert geen bevestiging want die brieven tonen allemaal ook verschillende handschriften.

De testamenten van 1696 en 1698 zijn beide, na het overlijden van Ignatius in november 1700, op de eerste pagina in de kantlijn voorzien van ondertekende aantekeningen.

Respectievelijk in 1701 met betrekking tot de registratie in het *secreet recesboeck*⁸ en het *fideicommissaere registratieboeck*, beide berustende in de *graphie des Hoff's van Frieslandt* en in 1702 in het *hypotheecqboeck*⁹ van *Franekeradeel*.

¹ *solemneel*, plechtig, openlijk, naar behoren, (Practicyns Woordenboekje).

² *aengebooren*, door en met de geboorte verkregen, b.v. rechten, (van Dale).

³ *pitzier*, pitsier, pynszer, (lak)zegel., (Paleografisch Album).

⁴ *gederogeert*, derogeren, afwijken, buiten werking stellen, (van Dale).

⁵ *augmenteert*, vermeederen, (P.W.).

⁶ *dyaconye*, diaconie, armbestuur van een hervormde gemeente, (van Dale).

[7](#) Dit klopt met de lijst m.b.t. “Ald jild” in het handgeschreven boekje van Theunis Jans Heeg (1852-1929) in Tresoar, signatuur: Hs 366 IV. Het gaat in dit geval om Hollandse Rijksdaalders.

[8](#) *secreet recesboeck*, blijkbaar geheim boek waarin ondermeer belasting- en stemrechtgegevens werden bijgehouden, (Fockema Andreae Woordenlijst).

[9](#) *hypotheecqboeck*, hierin zijn div. schuldbekentenissen overgeschreven. maar ook koopakten, soms testamenten, enz. (Gids voor Genealogisch onderz. in Friesland).

Vergane glorie- teloorgang van states

Vergane glorie: de teloorgang van Friese staten in de 19^e eeuw

Onder deze titel hield professor **Yme Kuiper**, hoogleraar aan de Universiteit van Groningen en oud voorzitter van het Fries Genootschap, een lezing tijdens de donateursbijeenkomst op zaterdag 4 november in het dorpshuis van Zweins. Een buitengewoon boeiend verhaal, waarin hij de relatie besprak tussen de adelsgeschiedenis van Friesland en het verdwijnen van veel van de oude staten.

De omvang van de Friese adel, in het begin van de 19^e eeuw nog flink in aantal, liep in de loop van deze eeuw geleidelijk terug. Hierin speelde, naast het verdwijnen van de stadhouder met zijn entourage eind 18^e eeuw, ook de opkomst van het socialisme in mee. Het waren roerige en arme tijden op het platteland en de adel, die vaak een positie in nam als grietman van de gemeenten, wilde liever weg. Velen trokken naar de zandgronden, zoals in de binnenduinrand tussen Den Haag en Haarlem, Utrechtse Heuvelrug en Twente. In 1851 zijn 34 van de 100 hoogst aangeslagenen voor de grondbelasting in Nederland afkomstig uit Friesland. Daarmee had de provincie met 7 procent van de Nederlandse bevolking het hoogste aantal grootgrondbezitters van alle landsdelen. Eind 19^e eeuw was dit aantal sterk teruggelopen.

Welk effect had dat nu op de staten waarin de adel doorgaans gehuisvest was.

Van de circa honderd staten die de provincie in 1840 telde werden er zo’n veertig bewoond door adellijke families.

In 1900 waren er nog circa dertig staten, waarvan er een tiental adel huisvestten. Dit betekent dat de adel, maar ook andere families veel van de huizen hebben verkocht en laten afbreken.

Heden ten dage zijn er nog enkele tientallen staten over.¹

In adellijke families was het ongebruikelijk om het huis te verkopen of vererven aan een (willekeurig) persoon van buiten de familie. Het familiehuis was vaak de geboortegrond van vele geslachten, die ook hun naam hieraan ontleenden. Zo'n goed deed je dus niet zomaar over aan een vreemde. Bij voorkeur en soms zelfs testamentair vastgelegd werd er in de familie vererfd in de mannelijke lijn van de testator. Daar komt bij dat bouw materiaal duur was en een huis bij afbraak veel opleverde. Zo kwam het dat vele prachtige staten verdwenen zijn, waaronder Kingma State in 1864, en we het nu moeten doen met een handvol overgebleven staten (en hier en daar een nieuwe!).

Joost Kingma

¹ Hoeveel staten er nu nog zijn valt onder meer af te leiden uit het boekje "Staten, stinzen en Stadshuizen in en rond Leeuwarden" van Rita Mulder-Radetzky uitgegeven door de Stichting Staten en Stinzen. Daarin worden er al 13 genoemd. Daar zijn dan wel drie stadshuizen bij, maar dat zijn eigenlijk ook Staten. Verder van Leeuwarden zijn er nog verschillende b.v. Epema in IJsbrechtum, Fogelsangh in Veenklooster, Rinia in Oudemirdum, Oranjewoud en Oranjestein in Oranjewoud, Harta State in Hogebeintum en nog zeker negen andere. In de eerste brochure van de bovengenoemde Stichting wordt gesteld dat er in de 17de eeuw ruim 400 waren, waarvan er nu nog enkele tientallen over zijn.

COLOFON

‘De Kinkhoorn’ is een periodieke uitgave van de stichting Kingma State.

De periodiek wordt toegezonden aan donateurs van de stichting.

U kunt donateur worden door jaarlijks een bedrag van tenminste 15 Euro over te maken op rekeningnummer 55.00.97.538 bij de ABN AMRO bank te Arnhem ten name van Penningmeester Stichting Kingma State.

Oplage: 150 ex.

Verschijnt tenminste twee maal per jaar.

Stichting Kingma State

Secretariaat:

Sterrenboslaan 20, 3972 GD Driebergen

tel: 0343 521212

fax: 0343 517689

e-mail: info@joostkingma.nl

website: www.kingmastate.nl

Bestuur

Voorzitter: C.S.J. Kingma, Emmen

Secretaris: J.H. Kingma, Driebergen

Penningmeester: J.M. Kingma, Arnhem

Bestuurslid: Tj. Kingma, Zwolle

Vormgeving en productie

Drukkerij Bakker Baarn

Deze publicatie is geregistreerd bij de Koninklijke Bibliotheek onder ISSN: 1569-8645

Bij gehele of gedeeltelijke overname van de inhoud van artikelen uit De Kinkhoorn gaarne bronvermelding.

Beeldmateriaal bij dit nummer

Najaarsbijeen '06